

J E L E N T É S
A N. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL
1887—88-ban.

M A J L Á T H B É L Á T Ó L.

Méltóságos Igazgató úr!

A lefolyt 1887-dik évi augusztus 31-től a f. 1888-dik évi szept. 1-ig terjedő munkaév alatt a Széchenyi országos könyvtár állapotáról, az abban véghez vitt munkálatokról, gyarapodásáról, a személyzet munkálkodásáról szóló évi jelentésemet szerencsém van a következőkben előterjeszteni.

A tér szűke — mit már gyakrabban volt szerencsém méltóságod előtt hangsúlyozni — még most is azon bajok egyike és legnagyobbika, a mely miatt sem a szükséges terjeszkedés a könyvtár anyagára nézve, sem azon rohamosan szaporodó anyagnak tervszerű, systematikus rendezése megkívántató módon nem eszközölhető.

Igy a mint már azt mult évi jelentésemben is Méltóságod előtt fölemlíteni kötelességemnek tartottam, a könyvtárnak kiváltképen levéltári és hirlapi osztálya az, mely a legnagyobb szaporodást mutatván, azok szakszerű elhelyezéséről gondoskodni nem lehetett, s az utolsó szerzemények, a Motesiczky, a gróf Bethlen-féle levéltárak elhelyezhetők nem valának, s a Justh családi levéltár helyszűke miatt maig is felbontatlanul van a könyvtár helyiségében.

Hasonló állapot mutatkozik a hirlapi osztályban is, hol a hirlapok szaporodó tömege, s annak rendszerbe foglalt felállítása miatt, a hirlap-folyosó czélszerű felhasználására fölötté szükséges azt adaptálni és bebutorozni.

Ugyanezen eset forog fenn a nyomtatványok osztályában, mert még a két utolsó terem 50 év előtti festetlen, rozszant könyv-állványokkal disztelenkedik, s ezek miatt a tér kellőleg fel nem használható, s míg a Hist. Hung. termében a könyvanyag aránytalanul szaporodik, a könyveket két-három sorba kell fölállítani, a minnek különben nem volna szabad lennie, azalatt a két utolsó teremben nem használható fel a tér a czélszerűtlen, elavult sok bútorozás miatt.

Nem kevésbé nagy hiánya a rendszeres haladásnak, a könyvtárban megkívánt munka leküzdésének a létszám csekélyisége, s ha bár a személyzet az egyes osztályokban buzgó munkálkodásával legyőzi is feladatát, a levéltári műveleteknél az immár teljes lehetlenné vált, minthogy eddig a levéltár anyaga megközelítőleg már majdnem 200,000 darabból áll, s abban csak egy levéltárnok és egy díjnok működik, s míg a levéltár anyagának csak egy csekély elenyésző része van lajstromozva, a személyzetet teljesen igénybe veszi a kutatók kiszolgálása s a szerzeményeknek, mely átlag évenként majdnem 10,000 darabot tesz ki, a kutatók részére használhatóvá tétele az által, hogy korrendben felállítatnak, s így nem marad idő arra, hogy az okiratok rendszeresen lajstromoztathatnának. Méltóságos úr! Elodázhatlanná vált immár, hogy legalább a könyvtár levéltári osztályában még egy felesküdt tisztviselő alkalmaztassék; s általában a könyvtári szolgálat pontos és gyors eszközölhetése céljából, még egy szolgálai állás létesíttessék, mert míg most két szolga az olvasó terem közönségét szolgálja, egy laborans szolga a könyvek rendben tartásával, felállításával, kiemelésével, a tudósok felszolgálásával foglalkozik; a negyedik szolga a hirlapkönyvtárban foglalkozik, gyakran mint küldöncz, megbízott, a házon kívül is van; sem a levéltár, sem a kéziratárnak tisztviselőhöz nem illő dolgait nincs kire bízni, vagy ha azt az illető tisztviselő végzi, el van vonva sajátképeni munkájától s ezáltal csak a könyvtár rendszeres kezelése szenved.

S végre a hiányok között nem csekély azon vizás helyzet, mely a könyvtár évi dotatióját jellemzi, midőn is a szerzeményekre szánt 4000 frtnyi összegből a könyvtárban alkalmazott, és mulhatlanul szükséges négy napidíjas fizetését is teljesíteni kell, s ezáltal mintegy 2000 frt elvonatik azon czéltől, melyre sajátképen a könyvtár dotációja szentelve van.

Méltóságos uram! Ezen abnormis helyzet következménye az, hogy könyvbeszerzésre alig marad 2000 frt, már pedig ezen összeg árán mindazon műveket, a melyek hazai vonatkozásuak, s melyeket külföldről beszerezni kell, vagy olyan régi magyar könyvek beszerzése, melyek könyvtárunkban nincsenek meg, alig lehet egy ötödrészeben megvásárolni, s így, ha bár látszólag igaz a panasz, hogy újabb külföldi magyar vonatkozású, vagy régi magyar könyvekkel nem szaporítjuk a könyvtárat; de e panasz jogossága azonnal megszűnik, ha figyelembe vesszük azt, hogy a szerzeményekre szánt összege a könyvtárnak sajátlag nem 4000 forint, mert ebből 2000 a napidijasok fizetésére kell visszatartani, hanem csak 2000 frt, a mi egy országos könyvtár dotatiójában mégis csak nagyon kevés.

Ezen hátrányos állapot megszüntetésére, midőn hátkodom Méltóságod figyelmét felhívni, legyen szabad javaslatomat abban kockáztatni, hogy a könyvtár szerzeményi dotatióját az eddigi összegben meghagyva, méltóztassék a jövő évi költségvetésnél oda hatni, hogy a multhatlanul szükséges négy napidijas fizetése 2000 forinttal külön rovatot kapjon, s ezzel a könyvtár egy nagy hiánynál segítve leend.

A könyvtárban foganatosított rendes és hivatalos működések felől, mely a könyvtár anyagának lajstromozása, czedulázása, repertorizálása, az olvasó és a tudós közönségnek kiszolgálása körül forgott, mint rendkívüli munka keresztülvitetett az incunabulumok czedulázása, s ahhoz elkészült a három rendbeli index, mely az incunabulumokat helynevek szerint év és betűrendben, évszám szerint helynév és betűrendben s végre hely és év nélkül betűrendben tünteti fel. Az incunabulumok szakszerű felállítása szoros évrendszerinti egymásutánban eszközöltetett. Az 1000 czedulát tartalmazó incunabulumok szakszerű leírása, a három rendbeli index, valamint magok az ősnymtatványok most már a közönség használatára teljesen készenállanak.

A kéziratok lajstromozása körül tapasztalt hátramaradás, mely 800 darabszámra rugott, szintén elenyésztetett, minthogy az azokra vonatkozó elkönyvelés és czedulázás végleg befejeztetett s a cumulativ elkönyvelés a darabonkénti ujjolagos fölvétel által a szerzeménykönyvben utánpótlottatott.

A könyvtár anyagának revideálása, mely a keresztülvitt ren-

dezés befejezte óta még nem eszközöltetett, a f. é. nagy szünidők alatt július 1-től augusztus 15-ig, tehát hat hét alatt, a Historia Hung. termében megkezdetett, s abban egy tisztviselő, díjnok és szolga alkalmazása mellett revideáltatott a következő négy szak: Hung. jur. 2916 mű, 3762 köt.; Hung. eccl. 1937 mű, 2140 köt.; Hung. litt. 2443 mű, 3470 köt. és Hung. or. fun. 1192 mű, 1805 köt. Összesen tehát 8488 mű 11,177 kötete.

A mi az egyes tisztviselők rendes munkakörét illeti, ezek serény szorgalmat, buzgó ügyszeretetet tanúsító odaadással munkálkodtak a lefolyt évben is, úgy hogy a folyó napi munka körül ez idő szerint hátralék nem mutatkozik, a lajstromozás, czédulázás s szakbeosztása az anyagnak rendes mederben foly, az olvasó és kutató közönség kiszolgálása fennakadást nem szenvedett, mint hogy panasz a közönség részéről a könyvtár közgei ellenében egyszer sem merült fel, nemkülönben örvendetes jelensége a tisztviselők és szolgák éber örködésének az, hogy könyvlopás, csonkítás, elidegenítés a lefolyt évben egy ízben sem tapasztaltatott.

A könyvtári személyzetben előfordult változásokra nézve a következő esetek fordultak elő: Markovics Sándor könyvtári gyakornok a győri főreáliskolába tanárrá neveztetvén, helyét a magas miniszterium dr. Váczi János által töltötte be m. évi nov 8-kán, ki hivatva van szakismeretével, szorgalmával s irodalmi képzettsége által a könyvtár érdekeit előmozdítani, s annak színvonalát emelni; a hírlaposztályban könyvtári gyakornokká kineveztetett Kereszthy István f. é. márcz. 13-kán, s mint ilyen, buzgalommal igyekezik feladatának megfelelni; s végre Losonczy Károly leköszönt könyvtári szolga helyébe Danicskó József neveztetett ki f. évi június 30-án.

Könyvtárunk forgalmának, szerzeményeinek és kiadásainak statisztikáját a következő táblázatok tüntetik ki:

I.

Személyforgalom.

a) Olvasó teremben	13,339
b) Dolgozó teremben	2318
c) Hírlapolvasó	629
d) Könyvkölcsönző	533
Összesen	16,859 egyén.

II.

Anyagforgalom.

Használtatott :

a) Nyomtatvány	24,311
b) Kézirat	1183
c) Okirat-, levél	8482
d) Hirlap	1543
Összesen :	35,519 darab.

III.

Szerzemények.

a) Nyomtatvány	5158
b) Kézirat	63
c) Oklevél	10,886
d) Fényképmásolat, negat.	24
e) Hirlap	561
Összesen :	16,692 darab.

IV.

Szerzeményekből.

a) Ajándék	1598
b) Letétemény	10,103
c) Vásárlás	1543
d) Köteles példány	3448
Összesen :	16,692 darab.

V.

Ajándékozott ebből.

1. a) Nyomtatvány	1551
b) Kézirat	4
c) Okirat	9
d) Hirlap	34
Összesen :	1598 darab.

Letéteményezettett.

2. Okirat	10,103
Összesen :	10,103 darab.

Vásároltatott.

3. a)	Nyomatvány	627
b)	Kézirat	59
c)	Oklevél, levél	774
d)	Hírlap	59
e)	Fényképmásol., neg.	24
	Összesen :	1543 darab.

Köteles példány adatott.

4. a)	Nyomatvány	2980
b)	Hírlap	468
	Összesen :	3448 darab.

VI.

Kiadatott tudományos czélokra.

a)	Nyomatványokért	3098	frt	20	kr.
b)	Kéziratokért	1127	»	—	»
c)	Okiratokért	1316	»	—	»
d)	Fényképmás. és negatív.	60	»	—	»
e)	Hírlapokért	122	»	36	»
f)	Könyvkötésekért	886	»	20	»
g)	Hírlapkötésekért	682	»	74	»
	Összesen :	7292	frt	97	kr.

VII.

Összehasonlítás.

	olvasók	használtak	szaporodás	kiadás
1886—87.	13,790	35,469	12,546	10,693 frt 98 kr.
1887—88.	16,859	35,519	16,692	7292 frt 97 kr.
1885—88.	— 531	+ 50	+ 4146	— 3401 frt 01 kr.

A könyvtár egyes osztályainak gyarapodását illető részletes kimutatást, bár ha az havonként Méltóságod tudomására jut, ez alkalommal még is ohajtom Méltóságod figyelmét a következőkre irányozni.

I. A nyomtatványok osztálya a lefolyt évben különösen érdekes és értékes 31 darab hungaricummal szaporodott, melyek részint mint unicumok részint mint ritka művek szerepelnek a bibliogra-

phiában, s melyek egy része által régi magyar könyvtárunk hiánya ismét némileg pótolva lett. Ezek im a következők:

1. L'assedio et presa di Strigonio 1595. Roma 1595.
2. Relatione dell'amboscieri mandola do Mahomet al principe di Transilvania 4 Septre 1596. Roma 1596.
3. Auiso della rotta data da Cusaim Alli Basa di Aleppo 1599. Roma 1600.
4. Auiso della Vittoria che ha ha muto il Nicolo Pálfi della prisca di Tolna. Roma 1599.
5. La segnatata Vittoria contra Gismondo Battorio. Roma 1601.
6. Statuta iurium municipalium Saxonum in Transylvania. Der Saxsen Statuta. Cronstadt 1583.
7. Copia litterarum a Georgio Cherio interceptarum et a Gabriele Bethlen ad principum Tartarcium scriptorum 1621.
8. Csipkes Comarinus Georgius. Disputatio de Sacerdotio Christi Ultrajecti 1653.
9. Conditiones pacis inter Rudolphum II. et Mahometem I. a 1606. conclusae. Prága 1607.
10. Exemplar reconciliacionis cum Hungaris a. 1606. Pragae.
11. Epithalamium virgini vitae Elizabethae fillilae Wolfgangi Covasóciij etc. Colosvar 1584.
12. Fund Davidis contra Goliath. Hoc est Strigilis mundatiorum etc. 1676.
13. Mezölaki Joannis Documentum pontificiis demonstratum seu de wolutria pontificia. Ultraj. 1670.
14. Die Ordnung zu Ofen wieder den Türken gemacht. 1501.
15. Neue Zeitungen von dem 5-ten Tag augusti (diss 66 Jars) von der Veste und Schloss Jula in Ungern. Augspurg.
16. D. Erasmi Rotterodami civilitas, morum. Claudiop. 1591.
17. Félegyházi Tamás. Az kereszteni igaz hitnek részeiről való tanítás. Debreczen 1580.
18. Mózes öt könyve. Heltai Gáspár által magyar nyelvre fordított. Kolozsv. 1551.
19. Erdőbényei Janua linguarum Varad. 1654.
20. Kalendarium 1615. eszt. Colosvár.
21. Kalendarium. 1648. eszt. Colosvár.

22. Molnár Albert. Dictionarium latino hungar. et ungarico latinum. Norinbergae 1704.

23. Mennyei tárház kulcsa.

24. Rákóczy Ferencz által hazánknak a német nemzet uralkodása alatt lett megnyomorittatásáról. 1704.

25. Scultetus Ábrahám. Jubilans esztendei predikáció. Molnár A. Oppenheimii 1618.

26. Basiliü Fabricii Sukrovii Dictionarium latino hungaricum. Opera Emerici Ujfalvi Debreczini 1619.

27. A mi Urunk Jézus Christusnak Uj témentoma. Károlyi Gáspár. Amsterdami 1646.

28. Zvonarics György. Rövid felelet, melyben Péczeli Imre ur tanácsa meghamisittatik. Csepreg 1621.

29. Sámbar Mátyás. Három tisztességes kérdés. Cassa. 1672.

30. Siderius János. Catechizmus, azaz kérdések és feleletek által való tanítás. Cassa. 1672.

31. Fortuna azaz Szerenczenec avagy szerenczetlenségnek kereke 1594. Bártfa.

Azon érdeklődés, melylyel a közönség könyvtárunk gyarapodását kíséri és hazafias adományaival elősegíti, leginkább kitünik abból, hogy a lefolyt munkaévben is 110 ajándékozó 1548 darab adománykönyvvel szaporitá a nyomtatványok osztályát, kiknek e helyütt is a köszönet adóját leróni a könyvtár kedves köteleességének tartja.

Ime az adományozók névsora az adományozás sorrendében a következő:

Derzsi Károly, Amberger Gyula, Osinek Eustach, Sándor Kálmán, Sötér Kálmán, Géresi Kálmán, Csécs Lajos, Barta László, Aigner Lajos, Pager Pál, Szenes Zsigmond, Szombati Menyhért, Pauer János, Kálmán Dezső, dr. Szendrey János, Sebők Zsigmond, Széll Farkas, Zimányi Lajos, Balogh József, Mártonfy Márton, Ullmann Sándor, Ortway Tivadar, Szent-István társulat, Szalai Nándor, Fodor Gyula, Balázs Sándor, Rózsavölgyi és társa, Székely József, Békey István, Podt Endre, Majláth Béla, Kohn Ármin, Thirring Gusztáv, Knapinszky Vladisláv, Máté Sándor, Kőrösi József, Fejérpataky László, Szlávik Mátyás, Farkas Emőd, Kovács Samu, Dietz Sándor, Pulszky Ferencz, Hammer Keresztély, Sutar Theodor, Gerlóczy Károly, Placsintár Dávid, Karsay Sándor,

Schönherr Gyula, Bereczky Máté, Pajor István, Lasz Samu, Lindner Ernő, zirczi apátság, Ormós Zsigmond, Sikirsevics István, Róth Mátyás, Felsmann József, Zsemberi Rudolf, Dosztál Gaudentius, Rosty Kálmán, Czobor Béla. budapesti tud. egyetem rectora, charlottesville-i egyetem, Virginia, egy. amer. államok, kegyes tanítórend főnöke, Koczán Ferencz, Jakab Elek, Lovassy Sándor, Fialovszky Lajos, egri érseki hivatal, Kuun Géza gróf, Sztáray Antal gróf, magyarországi kárpátegylet, cordobai tud. akad., serajevói országos múzeum igazgatósága, Bozóky Alajos, Matkovics Lajos, Zimándy Ignác, Böngérfi János, Szombathy J., k. m. term. tud. társulat, Galamb István, Kappel A. J., franciaországi közokt. miniszter, Zichy Antal, Tóth Mike, Majer István, Északamerikai Egyesült-Államok kormánya Washingtonban, Nyáry József, József főherczeg ő csász. kir. fensége, Szászvárosi V. Jenő, Thewrewk Árpád, Ambrozovics Béla, Téglás Gábor, Giesswein Sándor, Alexics György, Rutkay Gyula, Verein für siebenbürgische Landeskunde in Hermannstadt, Bányik Ignác, Dankó József, Petrik Géza, Iványi István, Pechány Adolf, Washington István báró, Horváth Ödön, Csontos János, magyar vöröskereszt egylet. Barna István, Kalisch Mór és Nagy Gyula.

A kéziratok osztályának szaporodása szám szerint alább maradt a mult évi gyarapodásnál. Ezen becses szerzeményekből a vásárlottak közül kiemelendőnek tartom a következő 15 codexet: Emerici Bakos: Tractatus de Deo Trino et uno, XVI. századbeli latin kézirat; halottak temetésére való énekek 1728-ból; Váli Mihály: Dictionellum Hungarico medicum XVIII. sz. kézirat; Gessner idyllumi Kazinczy Ferencz fordítása, melyből a nyomtatás történt; Kazinczy Ferencz cs. kir. kam. és Major Nagyajtai Cserey Farkas barátjához; Fegyverneki s felsőpenczi Vida Lászlóhoz Kazinczy Ferencz, 1815. decz. 11., Lugosi József jegyzetei: De arce Arva et eius origine XVIII. sz. kézirat; Betűrendes tárgymutató Kossuth Lajos országgyűlési tudósításaihoz XIX. sz. kézirat; Diarium Diaetae 1751. et 1764. XVIII. sz.; Cynosura Corporis Jur. hung. etc. per Ign. Ladisl. Christoffy 1771. XVIII. sz.; Methodus Regulationis urbarialis in Hung. XVIII. sz.; Országgyűlési pasquillusok latin és magyar nyelven XVIII., XIX. sz.; Idea Vrbarialis Regulationis in Hungaria XVIII., XIX. sz.; Decisiones Curiales anni 1736, XVIII. századból.

Gyarapította továbbá négy adományozó a kéziratát a következő négy codex-szel: dr. Pauler Gyula orsz. levélt. igazg. egy 1845. évből származó czimergyűjteményes kézirattal: Szeghő Kálmán Miskolcraól egy XVIII. századi görög imakönyvet hangjegyekkel ellátva; dr. Thallóczy Lajos cs. kir. kormánytanácsos egy Hóra és Kloskára vonatkozó XVIII. századbeli kéziratot, s végre Vendrey Ferencz nyug. tábornok: «De principibus Actus publici Articuli Diaetae» című XVIII. századi kéziratot ajándékozott a kéziratárnak, kiknek ismételt köszönetét óhajlja ez alkalommal, is a könyvtár kifejezni.

A fényképmásolatok gyűjteménye szintén kéziratári kezelés levén, ezen érdekes gyűjteményünk szaporodását is itt kell fölemlítenem. Maga a gyűjtemény a hazai vonatkozású, de külföldi könyvtárakban levő középkori kéziratok jellemző lapjainak összegyűjtésére irányul, s e szempontból a lefolyt évben a következő másolatokkal szaporodott: a göttingai egyetemi könyvtárból: Joannis de Buda Tractatus de ordine judiciario című 1389-dik évben készült ismeretlen codex czímlapja és colophonja; a königsbergi magyar nyelvemléknek, mely a XIV. századból származik, és sorrendben a halotti beszéd után következik, egyetlen fönmaradt lapja; a volterrai Museo Guarnacciból Corvin János eddig ismeretlen Epithalimiumának czímlapja és kötéstáblája; a florenczi állami archivumból, Domitii Calderini in Juvenalem című Corvincodex két czímlapja; megjegyzendő itt, hogy ezen utóbbi két codexre a könyvtárat dr. Ábel Jenő egyet. tanár figyelmeztette, s a lefénycépezés az ő közbenjárása által eszközöltetett.

Méltóságos úr! nem mellőzhetem itt végre a kéziratárt illetőleg méltóságod figyelmét már most is arra irányozni, hogy ha netalán a kéziratár gazdag gyűjteményében rejlő kincsről egy catalogue raisonnée készíttetnék, s a kéziratok vegyes tartalmú köteteiről kimerítő lajstrom czéloztatnék kiadatni, az esetben, a nehéz szakismeretet igénylő munka gyors keresztülvitelére a kéziratokkal foglalkozó mostani személyzet egy segédőr, és egy napi-díjas nem elégséges, s annak egy gyakornokkal való szaporítása indokolva volna. Végre fölemlítendőnek tartom még a kéziratárt illetőleg, hogy a lefolyt évben egy külföldi antiquarius egy örmény codexet ajánlott könyvtárunknak, melynek bőrkötésén Mátyás király hollós címere volt bepréselve, s mint Corvina-codex 5000 frtéért

lett felajánlva. Csontos János kéziratári segédőr beható vizsgálat alapján kiderítette, hogy az egy 1662-ben készült örmény Scharangan, ima és zsolttáros könyv, s a belepréselt Mátyás-féle czimer hamisítás czéljából készítettett legújabban.

A levéltári újabb szerzeményeket illetőleg, a lefolyt évben a levéltár ajándék útján igen csekély mérvben szaporodott, s tekintve az előbbeni évek ajándék útjáni gyarapodását, a legcsekélyebbnek mondható; annál örvendetesebb azonban az eredmény a letéteményezett levéltárak tekintetében.

Két nagyhirű, a multban nagy történelmi szerepet játszott család levéltárát kebelezte magába levéltárunk: ezek a gr. Bethlen- és a Justh-család által letéteményezett, s így a történet-tudomány részére hozzáférhetővé vált két levéltár, melyekkel együtt a m. n. Múzeum könyvtárában örök időkre letéteményezett családi levéltárak száma tizenhatra szaporodott.

A Bethlen grófi család levéltára gr. Bethlen András és gr. Bethlen Pál nagylelkű elhatározása következtében jutott letéteménykép a Széchenyi országos könyvtárba. A 16 ládában elhelyezett nagyterjedelmű levéltár átvételével dr. Fejérpataky László levéltárnok bízott meg. Az átvétel alkalmával, a történet kiválasztással a levéltár anyaga mintegy 8000 darab irományra szállott le, mely anyag jelenleg a rendezés stadiumában lévén, arról részletesebb kimutatás még nem terjeszthető elő. Ez anyagból mintegy 500 darab oklevél a mohácsi vész előtti korra esik, ebből 3 darab Árpádkori, 60 darab a XIV., a többi a XV. és XVI. század elejéről való. A XV. századi oklevelek között van egy eddigelé egyedül álló oklevél-ritkaság s ez a tordai eredetű Pogány-családnak Hunyady János kormányzótól nyert czimeradományozó és nemesítő oklevele, festett czimerrel; Hunyady Jánosnak ilyenmű, teljesen királyi jogok gyakorlásáról tanuskodó oklevele ekkoráig nem volt ismeretes. A gróf Bethlen-levéltár megszerzése, könyvtárunkra nézve még annyiban is fontos, hogy ez az első tisztán erdélyi levéltár — leszámítva a Tunyogi-féle gyűjteményt — mely itt elhelyeztetett, s így levéltárunk egy nagy hézagát, különösen középkori erdélyi oklevelek tekintetében pótolja.

A másik letéteményezett levéltár a neczpáli Justh családé, melyért a kiváló érdem Justh Kálmán túróczi megyei főispánnak, id. Justh György és ifj. Justh György országgyűlési képviselőnek

rovandó fel. A kisebb terjedelmű, de belső értékére nézve elsőrangú családi levéltár, melyet Majláth Béla könyvtárőr vett át, állaga következő :

XIII. századi oklevél	7
XIV. » »	71
XV. » »	347
XVI. » » (1526.)	118
XVI. » » (1526-ból)	200
XVII. » »	548
XVIII. » »	16

Összesen : 1307 darab.

A levéltár legnagyobb része Túrócsmegyére vonatkozik, de érinti Árva-, Liptó-, Trencsén-, Nyitra-, Bars-, Hont-, Pest-, Pozsony-, Sopron-, Mosony-, Békés-, Csongrád-, Nógrád-, Gömör-megyét és Erdélyben Selyk és Medgyest.

A letéteményekhez számítható még azon 822 darab oklevél és levél, melyek dr. Szádeczky Lajostól, mint gr. Forgách Kálmán megbizottjától, a könyvtárunkban elhelyezett gr. Forgách családi levéltár kiegészítéseül vétettek át. Ez újabb anyagból a mohácsi vész előtti korra 16 darab eredeti oklevél esik, a későbbi korbeliek közül pedig, kiváló becsü több címeres oklevél, köztük a történelmileg nagy szerepet játszott Szelepcsényi esztergomi érsek családjáé, és a Szentiványi család bárói diplomája.

Mindenesetre örvendetes tünet, hogy a főiri és előkelő családaink közül évről évre egyre többen helyezik el levéltáraikat a Múzeumban, megóva azokat ezáltal az elpusztulástól, és megnyitva egyúttal azokat a történet-tudomány használatára. Biztos a remény, hogy jövőben még több család fogja az eddigiek hazafias példáját követni.

A vétel útján megszerzett iratok túlnyomó részben az újabb kor történetére nézve birnak kiváló fontossággal. Valóságos eseménynek tekinthető gr. Széchenyi István titkárához Tasner Antalhoz intézett leveleinek megszerzése, melyekhez könyvtárunk tetemes áldozatok árán jutott. Az 587 sajátkezüleg írott levél — ezekhez 34 darab melléklet járulván — kora legnagyobb férfiának lángelméjét, reformtörekvéseit és eszméit a leghivebben tünteti fel. Az újabbkori irodalom-történetre nézve nem érdektelenek azon, szintén vétel útján megszerzett levelek — 90 darab, melyeket Fáy

András, báró Kemény Zsigmond, Deák Ferencz. de leginkább báró Eötvös József egy kiváló irónónkhöz intéztek.

Általában véve a lefolyt évet, a szerzemények tekintetében, a legeredményesebbekhez sorolhatjuk, mit bizonyít az is, hogy a megszerzett 10.886 darab oklevél és levél közül 1060 darab a mohácsi vést megelőző korra esik, ezek között pedig 13 Árpádkori.

Ajándék által levéltárunkat a következők szaporították: özv. Tamássy Józsefné, Zécs Ernő wiesbadeni magányzó, Majláth Béla, Gärtner György, id. Szinnyi József, Békey István és Zichy Antal, kiknek e helyütt is a könyvtár, illetve a levéltár köszönetét kifejezni kedves kötelességemnek tartom.

Méltóságos úr! a levéltár történeti értékét, annak használhatóságát mi sem bizonyítja annyira, mint tudósaink fényes sora, kik történeti munkáik anyagát részben ezen levéltár kincséből merítették.

A levéltárat használók kiszolgálásán, tudományos előkészítésekén kívül a levéltár személyzete — 1 levéltárnok és egy díjnok — az újabb szerzemények rendezésével, korrendbe szedésével, valamint a régibb anyagból egyes csoportok — mint czimeres levelek, czéhlevelek, másolatok, városokra és várakra vonatkozó iratok, történeti szereplésű egyének vagy családok levelezései stb. kiválasztásával volt elfoglalva. Az újabban letéteményezett családi levéltárak közül, rendezés és felállítás stadiumában vannak, a Motesiczky és gr. Bethlen családok levéltárai. Minthogy a hirlapkönyvtár a Széchenyi országos könyvtárnak egyik kiegészítő osztályát képezi ugyan, s bár annak kezelő tisztviselője még nem tartozik a múzeumi tisztviselők kötelekébe, s az önálló működése eredményét külön fölterjesztésben is ismerteti Méltósággal, s azon anomalia daczára, hogy az illető kezelő tisztviselő nem általam, mint természetszerű főnöke által, de önállóan érintkezik Méltósággal, s külön felelősség alatt intézkedik a beszerzések és kiadások körül egyrészt, de másrészt a hirlapi osztály administratív része, mint a kikölesönzések, a reclamatiók tömege, a beruházások az én teendőim körébe tartozik: kötelességemnek tartom e helyütt a hirlapi osztályra vonatkozókat is évi jelentésem tárgyává tenni, s mindenekelőtt arra figyelmeztetni Méltóságodat, miszerint a magas miniszteriumnál oda hatni méltóztatnék, hogy a könyvtár hirlapi osztályának jelenlegi anomál helyzete megszüntessék, s annak vég-

leges hovatartozása s kezelő tisztjeinek viszonya úgy a könyvtárór, mint a többi könyvtári személyzet irányában kimondassék, s midőn id. Szinnyey József, jelenleg a könyvtár hírlapi osztályának kezelő-tisztje, nem a múzeumi tisztviselők létszámába, de az egyetemi könyvtár személyzetéhez tartozik, s itt is amott is működén, kétfelé teljesít kötelességet; ezen állapot megszüntetvén, a végleges intézkedés a hírlaposztályra nézve mielőbb megtörténjék.

A lefolyt évben felállított 170 idegen nyelvű hazai hírlapnak 741 évfolyama; s ezen mellékfoglalkozás mellett, a főmunkálkodás az óriásilag növekvő hírlapirodalom számbavétele, a hiányok reclamálása, a teljes példányok beköttetése, az olvasó közönség kiszolgálása körül folyt leginkább.

Mint az a statistikai táblázat III. száma alatt is kimutatva van, az ez évi szaporodás 561 hírlapra terjed s ez idő szerint az országban megjelenő csaknem minden hírlap beküldetik a könyvtárba, természetes igénybevételével a folytonos reklamációknak. Id. Szinnyei József hírlapi kezelőtisztnek működése folytán a lefolyt évben is completálás igen eredményesnek mutatkozik, a mennyiben 14 adományozó 34 teljes évfolyammal gazdagítja a hírlapkönyvtárt, s ezen felül 203 különböző számot szerzett be; s ezen összegből maga id. Szinnyei József úr egy folyammal és 79 külön számmal járult a hírlapok kiegészítéséhez, s a többi hiányokat vásárlás útján pótolta.

Az ajándékozók sorában a könyvtár hírlapi osztályának köszönetét különösen kiérdemelték a többiek között: Szücs Antal Miskolczi, Káplány József Gyöngyösről; Zarándy Gáspár, Kodolányi Antal, Mihály Sándor, Barta László s özv. Bornemissza Jánosné Teszenyén.

Könyvtárunkat tudományos kutatások miatt a lefolyt évben is szép számmal látogatták és keresték fel úgy a külföldi, mint hazai tudósaink, s ezeknek hosszú névsorából csak a következők legyenek fölemlítve, s pedig a külföldiek közül dr. Ziehen Gyula frankfurti tanár, Tomasewszky József heidelbergi tanár, dr. Gitelbauer Gyula bécsi egy. tanár, dr. Meyer József az österr.-ungar. Revue szerkesztője, dr. Pacsinszky Adolf varsói egyetemi tanár, báró Kutschera az occupált tartományok polgári adlátusa, hg. Hohenlohe Fülöp, René Millet, belgrádi francia miniszter, Th. Köbenthal Bremából, Gerlach János Berlinből, Hoobart Richmondból Angliában; honi tudósaink közül hasz-

nálták könyvtárunk anyagát : Teutsch Fr. György nagyszebeni ev. ref. püspök, Nagy Imre, Zsilinszky Mihály, Zimmermann Ferencz nagyszebeni levéltárnok, Thallóczy Lajos cs. és kir. kormánytanácsos, Károlyi Árpád, Szilágyi Sándor, Fraknoi Vilmos, br. Radvánszky Béla, Kammerer Ernő, Acsády Ignác, Nagy Gyula, Szendrei János, Szádeczky Lajos, Tagányi Károly, dr. Csánky Dezső, Csergheő Géza, Bartók Lajos, Ballagi Géza, Grünwald Béla, Ballagi Aladár, Burián István, Pesti Frigyes, Henszlmann Imre, Pulszky Ferencz, Simonyi Zsigmond, Thaly Kálmán, Némethy Lajos, Dankó József, Hajnik Imre, Haan Lajos, Gelich Richárd, Hermann Ottó, Széll Farkas, Varasdy Gábor, Békey István stb.

Könyvtárunknak tudományos érintkezése a külföld nagyobb könyvtáraival és levéltáraival az idén is fentartott, részint könyvek tudományos használatra lett ki- és elkölcsönzések czéljából, részint tudományos kérdések felvilágosítása vagy tájékozása indokából, így a többi között érintkezésben állott könyvtárunk a bécsi cs. kir. udvari, az egyetemi, a gráci egyetemi, czernoviczi egyetemi, krakkói egyetemi, a horoszlói egyetemi és városi, a müncheni kir. állami könyvtárral és levéltárral, a heidelbergi egyetemi, göttingai egyetemi, königsbergi egyetemi, hamburgi városi, a heiligenstadti gymnasiumi könyvtárral, a florenczi állami levéltárral, a volterrai Museo Guarnacci könyvtárral s a kölni városi levéltárral.

A specialis tudományszakok művelői közül, a m. n. Múzeumnak tudományos utazásokra szánt költségrovatát, a lefolyt évben is Csontos János segédőr és dr. Fejérpataky László buvárok vették igénybe; s míg Csontos János segédőr a magyarországi vonatkozású kéziratok és Corvincodexek megvizsgálására küldetvén ki, a bécsi cs. kir. hitbizományi, a herceg Lichtenstein, a bécsi érseki, a klosterneuburgi Ágostrendű és a zwetli könyvtárba; azalatt dr. Fejérpataky László levéltárnok a müncheni állami levéltárban, az innsbrucki tartományi levéltárban és egyetemi könyvtárban kutatott középkori magyar oklevelek után, s általában magyar történeti emlékek tárgyában s kutatásainak eredményei, mint a külföldi levél- és könyvtárakban levő magyar vonatkozású oklevelek regestái, a Széchenyi orsz. könyvtár levéltári osztályában lesznek elhelyezve.

A könyvtár tisztviselői a dicsérendő szorgalommal végzett

hivatalos teendők mellett, a rendelkezésükre állott szabad időt, saját tudományszakuk érdekében, irodalmi munkálkodásra fordították, sajnos kivételt képezvén Barna Ferdinánd tiszteletbeli könyvtár- és segédőr, ki megrendült egészségének helyreállítása miatt immár harmadik hónapja kórházi ápolás alatt levén, munkásságát úgy a hivatalban, mint az irodalom terén nélkülöznünk kell. — A lefolyt év alatt a könyvtár tisztviselőinek megjelent irodalmi dolgozatai a következőkben tűnnek elő :

Majláth Béla könyvtárőr.

1. A sorsvető könyvek és egy XVI. sz. ismeretlen magyar Fortuna. Magyar Könyv-Szemle 1887-dik évfolyam.
2. Tanulmányok a titkos írásról. «Magyar Salon» 1887. 11-dik füzet.
3. Jelentés a Széchenyi országos könyvtár állapotáról 1886—1887-ben. «Magyar Könyv-Szemle» 1887. évfolyam.
4. A némai Kolozs-család czimerlevele 1332-ből. «Turul» 1887. évf. IV. füzet.
5. A Széchenyi országos könyvtár, a magy. nemz. Múzeumban. «Magyar Salon» 1888-ik évf. febr. füzet.
6. A Majláth-család nemzedék-rendje. «Turul» 1888. évfoly. 1-ső szám.
7. Hadtörténeti ereklyék a magy. nemz. Múzeumban. Hadtörténeti közlemények 1888. II. füzet.

Csontos János segédőr.

1. Emlékirat a nemzeti Casino könyvtáráról. «Magyar Könyv-Szemle» 1887.
2. A besztercebányai, libetbányai, korponai és selmeczbányai városi levéltárak kéziratai. U. o.
3. A berni városi könyvtár hazai vonatkozású kéziratai. U. o.
4. Wagner József, a nyitrai egyházmegyei könyvtár kéziratai, és régi nyomtatványai és Zimmermann Ferencz monographiája a nagyszombati archivumról című munkáknak ismertetése. U. o.
5. A hamburgi Corvincodex. U. o.
6. A nemzeti Múzeum kéziratára. «Magyar Salon» 1888. évf.
7. Mátyás király és Beatrix királyné arcképei Corvincodexekben. Három közlemény az «Arch. Értesítő» 1888-dik évi folyamában.

8. A szent-antali Corvincodex. Helyreigazítás a «Budapesti Hírlap» 1888. folyam.

Szerkesztette a «Magyar Könyv-Szemlét».

Dr. Fejérpataky László levéltárnok.

1. «Magyar Nemzetségi zsebkönyv.» I. Főrangú családok. Kiadja a Magyar Genealogiai és Heraldikai Társaság. (Id. Szinyei Józseffel közösen.)

2. A Petneházy család XV. századi czimeres levelei. «Turul» 1885. évfolyam.

3. Brassó városának régi számadáskönyvei. «Archaeologiai Értesítő» 1888. évfolyam.

4. A magy. nemz. Múzeum levéltára. «Magyar Salon» 1888. évfolyam.

Szerkesztette a «Turul» 1887—88. évfolyamát.

Kereszthy István gyakornok.

1. «Pesti Napló» cz. lapban : Önálló czikk. Harrach József: «Schopenhauer és Wagner Richard» cz. művének bírálata.

2. A «Tornaügy» cz. folyóiratban vezette a külföldi hirrovatot stb.

3. A szakértelem és a tornatanítók egylete.

4. Uj póttanfolyam.

5. Nagyhangu vád.

6. Irányok.

«Győri Híradó» cz. lapban. Önálló czikkek :

7. Testünk nevelése.

8. A magyar zene érdekében.

9. Bayreuthi levél.

10. Az «Eredeti magyar daltár» cz. zenei folyóiratban hét szerzemény.

Kéziratban : Wagner Richard «Parsifal» cz. zenés drámájának fordítása.

Dr. Váczi János gyakornok.

1. Tompa lyrai allegoriái. A Kisfaludy-társaság évlapjainak XXI. kötete.

2. Ferenczy J. Hirlapirodalmunk története. Bíráló. «Századok» 1887. évf. IX. füzet.

3. Szemere Miklós költészete. «Egyet. Philologiai Közölny» 1888. IV., V. füz.

4. Kisfaludy Károly. «Vasárnapi Ujság» 1888. évf.

5. A Kisfaludy-társaság történelméből. «Vasárnapi Ujság» 1888. évf.

6. Lord Byron. «Vasárn. Ujs.» 1888. évf.

7. Felső-Ausztria őstörténete. Fordítás az osztr.-magyar monarchia írásban és képen II. osztrák kötetében.

Rendes munkatársa volt «az osztrák-magyar monarchia írásban és képen,» és a «Vasárnapi Ujság»-nak

Végre nem hagyhatom említetlenül a m. n. Múzeum könyvtárának közlönyét, a »Magyar Könyv-Szemlét«, mely a lefolyt munkáévben XII-dik kötetét fejezte be az 1887-diki évfolyammal. Ezen évfolyam is szakszerű czikkeivel gyarapította a bibliographiai és könyvtártudományi irodalmat. Mint szakfolyóirat közleményei kivált a középkori és szatmári békekötés előtti időre vonatkozó ismeretlen források megismertetése által oly positíot vivott ki magának, melyet az irodalom-történettel és a történettel foglalkozó szakférfiak immár teljes elismerésükkel méltatnak, s a gyakori reáutalásokkal, arra való hivatkozásukkal a forrásmunkák sorába emelték, melynek XIII. évfolyama immár sajtó alatt van.¹

Kelt Budapesten, 1888. évi szept. 1-én.

Méltóságos igazgató úr

alázatos szolgálója:

Majláth Béla,
könyvtárőr.

¹ Ezen folyamot a jelen kötetben veszik olvasóink.